

Strukturni skladi EU:

**Priložnost
za Slovenijo**

*Slovenski
poslovni
teden*

Regionalna politika EU

BLAŽENJE RAZVOJNIH RAZLIK MED REGIJAMI

Regionalna politika obstaja že vse od ustanovitve Evropske skupnosti (ES), le da se je šele skozi leta razvila v skupno politiko, kot jo poznamo danes. Začetnim precej homogenim državam ustanoviteljicam (z izjemo Italije), so se v kasnejših desetletjih in širitvah pridružile nove članice.

Alenka Zalaznik, GZS

Skupina je postajala vse bolj pisana in neenotna na področju razvoja posameznih regij. Indikatorji, ki so nakazovali razlike v razvoju, so bili visoka brezposelnost in velike razlike v prihodku na osebo. Zlasti po pridružitvi Velike Britanije in Irske leta 1973 je regionalna politika postala finančni mehanizem za vračanje izplačanih prispevkov v skupni proračun skupnosti.

Priključitev Grčije, Španije in Portugalske v 80-ih je regionalno politiko uvrstila v ospredje dnevnega reda evropskih institucij. Namen regionalne politike je torej blažiti velike razvojne razlike med posameznimi regijami, ki temelji na osnovi solidarnosti in obveznega ekonomskega interesa. Če bodo v razvoju napredovale regije, se bo povečala konkurenčnost v celotni EU – to pa je strateškega pomena v neprestani bitki z ZDA in Japonsko in drugimi azijskimi hitro rastočimi ekonomijami.

Potreba po regionalni politiki v EU

Skupni notranji trg naj bi omogočil razvoj industrije, infrastrukture in tehnološkega razvoja v manj razvitih regijah, kar bi prispevalo k izenačevanju gospodarske rasti in zvišanju življenjskega standarda. Prost pretok kapitala in oseb naj bi ravno tako pospešil

izenačevanje v razvoju. Potemtakem regionalne politike niti ne bi potrebovali.

Po drugi strani pa bogate regije dejansko ohranjajo svojo prednost, saj so privlačne za nadaljnjo akumulacijo kapitala in delovne sile. Mejne regije se tako nikakor ne morejo pošteno približati središčem, ki pa se spopadajo tudi s senčnimi posledicami uspeha – prenase-

Če bodo v razvoju napredovale regije, se bo povečala konkurenčnost v celotni EU – to pa je strateškega pomena v neprestani bitki z ZDA in Japonsko in drugimi azijskimi hitro rastočimi ekonomijami.

ljenostjo, z njimi povezanimi visokimi življenjskimi stroški in onesnaženostjo okolja.

Tako je regionalna politika skupnosti opredeljena v okviru treh osnovnih elementov razvojno problematičnih regij: zaostanki v razvoju, industrijska dejavnost v zatonu, prevladujoča kmetijska dejavnost v regiji. Poleg teh se upoštevajo še težave regij, ki so redko poseljene in oddaljene (otoki). Dodatno področje delovanja opredeljujejo Pobude skupnosti, ki v trenutnem programskem obdobju delujejo na medsebojnem sodelovanju (Interreg), odpravljanju diskriminacije na trgu dela (Equal), razvoju podeželja (Leader) in

problematiko mestnih območij (Urban). Iz enakega razloga (kvarni vplivi integracije) tudi ne zadošča le regionalna politika na nacionalni ravni – razlogov za obstoj tovrstne politike na evropski ravni pa je še več.

Revnejše države članice nimajo na voljo toliko sredstev, da bi lahko namenjale zadostne proračunske vsote za razvoj svojih regij. Na tem mestu solidarnostna finančna sredstva EU pridejo še kako prav. Želeli bi si le, da bi jih skozi zahtevane programe in posamezne projekte te regije dejansko porabile in bi jih ne bilo treba vračati v Bruselj.

Vplivi drugih skupnih politik EU se prav tako neenako izkazujejo v posameznih državah članicah. Regionalna politika je dolgo služila za vračanje sredstev v nacionalne proračune tistih držav, ki bi sicer predolgo ostajale v vlogi neto plačnic v evropski proračun. Taka je bila npr. vloga Velike Britanije, ki si sredstev skupne kmetijske politike ni mogla povrniti, ji je pa to uspelo v pogajanjih v okviru regionalne politike.

Izboljšanje stopnje razvitosti v posameznih regijah pozitivno vpliva na regije onstran meja, v sosednjih državah članicah. Ukrepi nacionalne regionalne politike bi ta vidik upoštevale manj kot regionalna politika na evropski ravni. Poleg vsega naštetega bi zgolj nacionalna regionalna politika

lahko privedla do denarnih subvencij, ki pa so glede na načelo proste konkurence v ES še posebej vzete pod drobnogled.

Reforme strukturne politike

Kot rečeno, so države plačnice v skupni evropski proračun pritiskale v smeri reform, saj bi se morala sredstva za regionalno politiko porabljati programsko, z vnaprej odobrenimi projekti. S tem bi preprečili slabšo kakovost programov znotraj posameznih regij, ki niso sposobne opredeliti ustreznih mehanizmov v smeri učinkovitega usmerjanja regionalnih sredstev.

Strukturni skladi so štirje in so jih ustanavljali postopoma. Pogodba o ustanovitvi EGS je sicer posredno omenjala zmanjševanje regionalnih razlik, a razen Evropske investicijske banke in možnosti dodeljevanja državnih pomoči ni definirala regionalne politike, kakršno v uniji poznamo danes.

Najstarejši je Evropski socialni sklad, ki je nastal leta 1957, po podpisu Rimske pogodbe. Olajšal naj bi mobilnost in zaposlovanje delavcev znotraj EGS, največ je sprva deloval na področju revne južne Italije, s pridružitvijo tradicionalno industrijske Velike Britanije pa tudi tam. Sledil mu je Evropski kmetijski usmerjalni in varstveni sklad, ki je

deloval predvsem na kmetijskih področjih na severu takratnih držav EGS.

Cilj izboljševanja razvitosti regij je bil najjasneje izražen z ustanovitvijo Evropskega sklada za regionalni razvoj, leta 1975. Skupnost je le s tovrstno aktivno politiko zmanjševanja razlik v razvoju lahko stopila na pot zelene gospodarske in denarne unije. Regionalna politika pa je dokončno zaživelela z Enotno evropsko listino, ki je temu področju namenila več proračunskih sredstev. Odtlej je to področje zaradi naraščajočih finančnih sredstev tudi politično zanimivo in v porajajočih reformah se za prevlado nad njimi borijo države članice in komisija.

Sprva so sredstva iz tega sklada delili po sistemu fiksnih kvot, za vsako državo članico, kar je v resnici pomenilo vračanje sredstev v nacionalne proračune – brez učinkovitih regionalnih programov. Sredstva so bila večinoma namenjena izgradnji infrastrukture. Ščasoma se je povečevala tudi prožnost delovanja tega sklada, ki danes poleg investicij podpira lokalne razvojne iniciative ter izobraževanje in zdravstvo.

Predsednik Evropske komisije Jacques Delors je leta 1988 uveljavil prvi paket reform na tem področju, ki so zajemale povišanje razpoložljivih sredstev za regionalno politiko, ki so se s pomočjo programiranja usmerjala v točno določene cilje, ki jih je predhodno opredelila komisija. Teh je bilo šest in so predstavljali vplivna področja komisije. Ta je uveljavila še princip sodelovanja partnerjev z regionalne in lokalne ravni, s čimer je odvzela del moči nacionalnim vladam. Te so morale pristati tudi na načelo dodatnosti sredstev in tako v svojih proračunih niso mogle več praznopol-

jati sredstev za regionalni razvoj drugim.

Tako pa ni ostalo. Drugi paket Delorsovih reform je sledil po podpisu Maastrichtske pogodbe leta 1993, ki je v členu 130 a opredelila ukrepe za gospodarsko in socialno kohezijo v smeri odpravljanja regionalnih razlik. Vloga skladov se je še povečala. Tokrat so države vrnille udarec – cilji oziroma področja vplivanja komisije so se skrčili na pet. Proces oblikovanja programskih dokumentov je postal enostavnejši, s poudarkom na ocenjevanju učinkov doseženega. Pomembneje – članice so same izbirale regije, ki so bile upravičene do največjih pomoči in

sredstev bo odslej upravičena tudi Slovenija.

V tem času je bil ustanovljen tudi Odbor regij, ki na evropski ravni predstavlja regionalne in lokalne interese in ima zgolj posvetovalno vlogo.

Strukturni skladi danes

Trenutna podoba strukturalnih skladov pa se je še spreminjala, saj je vmes prišlo do reforme leta 1999, ki je opredelila aktualno programsko obdobje, ki bo trajalo do leta 2006. Trenutno ima strukturalna politika opredeljene le še tri cilje delovanja, v katere so se zllila področja delovanja od prej.

Regionalna politika nekdanje EGS in sedanje EU je šla skozi več različnih faz in reform. Začelo se je z Evropskim socialnim skladom leta 1957, ki naj bi olajšal mobilnost in zaposlovanje delavcev znotraj EGS. Sledil mu je Evropski kmetijski usmerjevalni in varstveni sklad, cilj izboljševanja razvitosti regij pa je bil najjasneje izražen z ustanovitvijo Evropskega sklada za regionalni razvoj, leta 1975. Politika razvoja regij se je že večkrat preselila z Evropske komisije na vlade in nazaj, to področje pa ni samo ekonomsko, ampak tudi pomembno politično vprašanje.

tudi načelo dodatnosti je zanje veljalo pod svobodnejšimi pogoji. Države so si prav tako povrnille pravico do določanja partnerjev pri izvedbi projektov v programih.

V Maastrichtu so bili opredeljeni tudi nam dobro znani kriteriji za doseganje konvergenčnosti. Ker so se brzdanje proračunskih primanjkljajev in zelene javne investicije ponekod izključevale, so ustanovili Kohezijski sklad, ki je štirim najrevnejšim članicam (Irski, Španiji, Portugalski in Grčiji) omogočal pomoč pri investicijah v okoljsko in transportno infrastrukturo. Ta sklad zato deluje ločeno od strukturalnih, a v enakem duhu. Do teh

Cilj 1 je namenjen pomoči regijam, ki zaostajajo v razvoju in katerih BDP ne dosega 75 odstotkov povprečja EU. Cilj 2 podpira območja s strukturalnimi težavami, ki se odražajo na gospodarskem in socialnem področju. Cilj 3 je namenjen modernizaciji izobraževanja in usposabljanja. Slovenija bo v trenutnem programskem obdobju v celoti sodila v Cilj 1, za katerega je sicer namenjenih največ sredstev (70 odstotkov vseh strukturalnih sredstev EU).

Pobude skupnosti, ki so del strukturalnih skladov, so tudi samo še štiri (v prejšnjem programskem obdobju jih je bilo kar 13). Komisija je bila tokrat

tista, ki si je priborila večji vpliv nad določanjem regij, ki prejemajo pomoči iz naslova Ciljev 1 in 2, kar ji je prineslo prednost pred državami članicami. Obnovilo se je tudi sodelovanje komisije z regionalnimi partnerji, kar je deloma izločilo nacionalne vlade. Slednje pa imajo prednost pri nadzorovanju izvajanja zastavljenega, kar pa je bistvenega pomena pri posredovanju plačil izvajalcem.

Do današnjega dne so se razvila splošna načela, ki opredeljujejo delovanje strukturalnih skladov oziroma regionalne politike EU. Poleg načela koncentracije, ki pomeni, da se sredstva namenjajo tistim regijam, ki jih potrebujejo, in načel programiranja ter partnerstva, ki opredeljujeta projektno načrtovanje in sodelovanje evropskih in regionalnih ravni, je mogoče izluščiti še načelo dodatnosti sredstev – država mora k evropskim sredstvom dodati še lastna, proračunska. Načelo subsidiarnosti ni značilno le za regionalno politiko, pač pa je generalna za politike skupnosti, kjer je vodilna vloga komisije opredeljena za področja, ki zahtevajo skupno odločanje. Načelo vrednotenja učinkov pa nam bo nemara povzročalo kar nekaj težav.

In potek črpanja evropskih strukturalnih sredstev v Sloveniji? Enotni programski dokument je potrjen s strani komisije, izpopolnjeno je tudi programsko dopolnilo, v katerem so opredeljeni aktivnosti in upravičenci do sredstev. Kakšno vlogo in možnosti pa bodo do leta 2006 imela slovenska podjetja – več o tem pa v drugih prispevkih tokratne priloge.

Učimo se iz izkušenj

EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ

Med finančne vire, ki se ponujajo z vstopom Slovenije v Evropsko unijo za slovenska podjetja, se uvrščajo tudi razvojne spodbude iz sredstev strukturnih skladov, predvsem iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Sistem strukturnih skladov⁽¹⁾ ima skupni namen spodbujanje skladnega razvoja območij enotnega evropskega trga.

Mojca Aljančič, ministrstvo za gospodarstvo

Osnovna pravila izvajanja so določena na ravni Evropske unije, medtem, ko v vsaki državi dodatno veljajo nacionalna pravila, ki dopolnjujejo »evropsko zakonodajo«. Vez med pravili EU in slovensko zakonodajo vsebinsko predstavlja Enotni programski dokument Republike Slovenije za obdobje 2004 - 2006. Enotni programski dokument določa razvojni okvir, s katerim načrtuje Slovenija s sredstvi strukturnih skladov podpirati in prispevati k ciljem, ki so predstavljeni v programu in ga bo formalno odobrila Evropska komisija po vstopu Slovenije v EU. Vsebuje strategijo ter prednostne naloge, ki obsegajo večletne ukrepe sofinancirane iz enega ali več strukturnih skladov. Programski del EPD je sestavljen iz štirih prednostnih nalog. Evropski sklad za regionalni razvoj pokriva vsebine prve prednostne naloge: »Spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti«. Ukrepi, ki jih vsebuje prva prednostna naloga so: spodbujanje razvoja inovacijskega okolja, spodbujanje razvoja turističnih destinacij, razvoj podpornega okolja za podjetništvo in gospodarska infrastruktura ter javne storitve. Z določitvijo vsebin v Enotnem programskem dokumentu je Slovenija med možnostmi, ki jih ponuja uredba

EU⁽²⁾ in glede na višino sredstev, ki so bila v pogajanjih določena za Slovenijo, koncentrirala namene, da bi lahko podprti projekti največ prispevali k doseganju ciljev dokumenta. V Programskem dopolnilu, ki je izvedbeni dokument strategije Enotnega programskega dokumenta, so podrobneje predstavljeni posamezna prednostna naloga in ukrepi, ki iz nje izhajajo. Cilji in aktivnosti posameznega ukrepa predstavljajo okvir za vsebine projektov, ki se bodo preko razpisov ali programov izvajali v obdobju 2004 do 2006. Skupni namen vseh štirih ukrepov v prvi prednostni nalogi je spodbuditi povezovanje javnih in zasebnih institucij ter virov financiranja v aktivnosti, ki pospešujejo gospodarski razvoj, nudijo razvojne možnosti podjetjem in ustvarjajo nova delovna mesta.

Na Enotni programski dokument in izvedbeni del, torej Programsko dopolnilo (glej: www.gov.si/svvp), je treba gledati z dveh vidikov: makroekonomskega oziroma gospodarskega vidika države in z vidika projektov ter posameznih potencialnih prejemnikov sredstev. Z gospodarskega vidika predstavljajo ti ukrepi odločitev in zbir vsebin, ki bodo največ prispevale h gospodarskemu razvoju Slove-

nije in večji zaposlenosti. Z vidika projekta oziroma posameznega potencialnega prejemnika pa so sredstva ESRR predvsem možnost dopolnjevanja finančnih virov za izvajanje projekta ob predpogoju, da projekt uresničuje namene, ki so v programu navedeni.

Štirje ukrepi

Programsko dopolnilo za Evropski sklad za regionalni razvoj v prvi prednostni nalogi s štirimi ukrepi pokriva različne vsebine. V ukrepu Spodbujanje razvoja inovacijskega okolja:

- Naložbe v modernizacijo, gradnjo in opremo tehnoloških centrov, tehnoloških parkov in inkubatorjev, kjer so upravičene aktivnosti znotraj projekta lahko nakup, gradnja, prenova in oprema prostorov, nakup opreme za raziskave in razvoj (instrumenti, laboratorijska oprema, posebna strojna in programska oprema) in nakup novih strojev in opreme, ob predpogoju,
- Priprava strategij, programov in storitev tehnoloških centrov, tehnoloških parkov, inkubatorjev, grozdov in tehnoloških mrež za izboljšanje njihove zmogljivosti za podporo

podjetjem, kjer so lahko za sofinanciranje upravičeni stroški svetovanja in storitev, povezanih s projekti, ter režijski stroški izvajanja projekta.

- Raziskovalni in razvojni projekti podjetij in nosilcev znanja v okviru tehnoloških centrov, tehnoloških parkov, inkubatorjev, grozdov, tehnoloških mrež in raziskovalnih centrov odličnosti, kjer se med upravičene stroške lahko šteje stroške dela (raziskovalcev, tehnikov, osebja) za aktivnosti, ki so vezane na projekt, stroške instrumentov, opreme, prostorov in zgradb, vezani na projekt, in stroške svetovanja in drugih storitev, vključno z raziskovalci, tehničnim znanjem in patenti, nabavljenimi iz zunanjih virov, neposredno povezani s projektom R&R.
- V ukrepu Spodbujanje razvoja turističnih destinacij sta določena dva namena, ki naj bi v posamezni turistični destinaciji omogočala investicije v infrastrukturo in povezovanje na skupnih vsebinah kot so npr. trženje, skupni informacijski sistemi in podobno. Posamezni namen pokriva:

¹ Sistem strukturnih skladov je mišljen kot sistem Uredb Evropske Komisije, ki določajo osnovna pravila delovanja (Npr. Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund (ERDF)

² Council Regulation (EC) No 1260/1999, laying down general provisions on Structural Funds

- Podporo pri pripravi skupnih strateških načrtov za razvoj destinacij, trženjskih načrtov, sistemov rezervacij, zaščitnih znakov destinacij, informacijskih centrov, promocije, kjer so za projekt upravičeni stroški (stroški raziskav in študij trga za projekt, svetovalni stroški, ki izhajajo iz izvajanja projekta, stroški promocijskega materiala, vezanih na projekt, stroški promocije izdelkov in storitev itd).
- Prenovo, modernizacijo in gradnjo turističnih objektov v turističnih destinacijah, kamor se v okviru projekta za sofinanciranje lahko uvrščajo stroški komunalne opreme in infrastrukture, gradnje ali pridobivanja prostorov, nakupa novih strojev in opreme ipd.

Ukrep Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo prek treh namenov za mala in srednja podjetja ponuja svetovanje malim in srednjim podjetjem za podjetniške funkcije in podporo za investicijske projekte v obliki garancij in premij.

Gospodarstvo in podjetja pa poleg lastnih aktivnosti na trgu potrebujejo za uspešno delovanje tudi podporno infrastrukturo javnih storitev. Ukrep Gospodarska infrastruktura in javne storitve tako dopolnjuje vsebine prvih treh ukrepov. Javne institucije bodo preko svojih programov, razpisov in podobno sofinancirale obnovo, prenavo, modernizacijo in izgradnjo prostorov in opreme, javne komunalne infrastrukture ter študije in raziskave, ki vsebinsko dopolnjuje projekte iz prvih treh ukrepov. Npr. na področju turizma je

geografsko na nekem območju oz. turistični destinaciji vedno del aktivnosti, ki podpirajo razvoj turizma; Kulturna in naravna dediščina, športna infrastruktura, transportna infrastruktura, ipd. so za razvoj območja kot podporni del turistične destinacije pomembni in vplivajo na kakovost turizma, zato se preko tega ukrepa načrtuje sofinanciranje projektov javnih institucij, ki vsebinsko podpirajo gospodarske aktivnosti. Ena izmed takih vsebin je tudi razvoj poslovnih con v Sloveniji. Za spodbujanje investicij, koncentracijo aktivnosti na enem mestu in medsebojno sodelovanje gospodarskih subjektov na nekem območju potrebujejo komunalno ureditev, transportno ureditev in podobno.

Podrobnejši pogoji za posamezni projekt, ki bo lahko pridobil nepovratna sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, bodo določeni v razpisih za pridobitev sredstev.

Izkušnje so prednost

Na kaj moramo paziti pri načrtovanju projekta? Vsako podjetje, ki ima preko javnega razpisa možnosti pridobiti sredstva za sofinanciranje projekta, se mora zavedati, da pravila za dodeljevanje sredstev izhajajo iz pravil Evropske komisije in da morajo biti usklajena z nacionalno zakonodajo in postopki, ki so veljavni v Sloveniji za dodelitev razvojnih spodbud. Za prve tri ukrepe veljajo pravila državnih pomoči, kar pomeni, da so ta sredstva državna pomoč in morajo upoštevati pravila posamezne sheme, v okviru katere se dodeljujejo³. Ob pravilih pa morajo projekti vsebinsko ustrezati prednostnim nalogam, definicijam, kriteri-

jem in merilom ter upravičenim aktivnostim, ki so določene v ključnih dokumentih. Pri strukturnih skladih je ključnega pomena, da predlagani projekti ustrezajo različnim merilom upravičenosti kot npr. upravičenost prijavitelja, upravičenost vsebine projekta, upravičenost stroškov znotraj projekta itd. Širše pa je treba upoštevati, da mora posamezen projekt izpolnjevati namene in dosežati cilje, opredeljene v Enotnem programskem dokumentu in Programskem dopolnilu, in smiselno izhajati iz potrebe regije, lokalnega območja ali vsebine in ciljne skupine, kateri je namenjen.

Ne glede na vrsto projekta in način njegovega financiranja, ali je to projekt sofinanciran iz sredstev strukturnih skladov ali ne, naj bi bil pripravljen po ključnih fazah razvoja projekta⁴. Projekte strukturnih skladov običajno izvajajo organizacije, ki se ukvarjajo tudi z drugimi aktivnostmi, in očitno je, da je treba tudi v »majhen« projekt vložiti precej dodatnega časa in sredstev, ki predstavljajo stroške, katere projektni vodje pogosto podcenjujejo. Veščine v okviru organiziranja sodelovanja med partnerji, razvijanja projektov, poročanja in vodenja projektov se zgolj iz priročnikov ne da pridobiti. Za pridobivanje potrebnih znanj in sposobnosti se je treba učiti na neposrednih izkušnjah. Prijavitelji s projekti, ki so že danes pripravljeni in imajo neposredne izkušnje, imajo za uspešno izvajanje projekta v okviru strukturnih skladov večje možnosti kot nepripravljene ideje. ■

KORISTNE POVEZAVE

Spletne strani so polne informacij na temo regionalne politike in strukturnih skladov. Navajamo osnovne spletne strani, ki vas bodo pripeljale do različnih podatkov in informacij na to temo, tako v EU kot doma.

- Osnovna spletna stran generalne direktcije za regionalno politiko pri evropski komisiji je: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm
- Vsa pomembna evropska zakonodaja za to področje je dostopna na: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reglem_en.htm
- aktualnem programskem obdobju je na voljo brošura komisije, dostopna na: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/guides/compare/refo_en.pdf
- Za tiste, ki jih zanima zadnja ocena o napredku na področju kohezije v EU pa je na voljo še sveže tretje poročilo o ekonomski in socialni koheziji. Vsebuje že predlog reforme za kohezijsko politiko po l. 2007: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/report_s/cohesion3/cohesion3_en.htm
- V Sloveniji je najpomembnejša spletna stran Službe vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj, kjer najdete Enotni programski dokument in njegovo dopolnilo: <http://www.gov.si/svrp/3str/1s-3.html>
- Več informacij in dokumentov o Pobudi Skupnosti Interreg III najdete na: <http://www.sigov.si/arr/> Tu najdete tudi kontakte vseh regionalnih razvojnih agencij.
- Več informacij o Pobudi Equal in Evropskem socialnem skladu najdete: <http://www.gov.si/mddsz/zaposlovanje/equal.htm>
- Informacije na ministrstvu za gospodarstvo o Evropskem skladu za regionalni razvoj: http://www.mg-rs.si/razvoj_podjetnisknega_sektorja/evropski_sklad_za_regionalni_razvoj/index.php
- Splošno o EU in pomembnih temah za podjetja v Sloveniji: <http://www.gzs.si/Nivo1.asp?IDpm=3>

³ Sheme državnih pomoči, na katere se sklicuje posamezni ukrep v Programskem dopolnilu, so na voljo na internetni strani Ministrstva za finance: <http://www.sigov.si/mf/i>

⁴ Vodnik po korpusu znanja o vodenju projekta: www.pmi.org/publicctn/pmboktoc.html ali http://europa.eu.int/comm/scr/evaluation/methods/pcm_handbook.pdf

Evropski socialni sklad v Sloveniji

KAKO PREPREČITI IN ZNIZATI BREZPOSELNOST?

V strukturne sklade, ki so osnovni finančni mehanizmi razvojne politike EU za zmanjševanje razlik med posameznimi regijami, je med drugimi vključen Evropski socialni sklad (European Social Fund - ESF) (1). Med strukturnimi skladi ima ESF najdaljšo tradicijo, saj je bil ustanovljen (leta 1958) na podlagi 123. člena Rimske pogodbe za izboljšanje zaposlitvenih možnosti s pospeševanjem zaposlovanja in povečevanjem prostorske in delovne mobilnosti zaposlenih. V sodelovanju z državami članicami išče ESF najbolj učinkovite in fleksibilne odgovore na različne izzive trga dela, s katerimi se srečuje Evropa.

Glavni namen ESF je, da podpira ukrepe, namenjene preprečevanju in zniževanju brezposelnosti, razvoju človeških virov in socialni vključenosti na trg dela, pospeševanju visoke ravni zaposlenosti, enakih možnosti za ženske in moške, trajnostnega razvoja ter ekonomske in socialne kohezije. Posebej tudi podpira ukrepe Evropske strategije zaposlovanja in Smernic EU za zaposlovanje. Ukrepi ESF (2) v Sloveniji izhajajo iz Državnega razvojnega programa 2000 - 2006 in so opredeljeni v drugi prioriteti Enotnega programskega dokumenta (EPD) 2004-2006 (Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanja) in Programskem dopolnilu 2004-2006. Prioriteta in ukrepi podpirajo ukrepe Nacionalnega programa razvoja trga dela do

leta 2006, Nacionalni akcijski program zaposlovanja in Skupno oceno srednjeročnih prednostnih nalog na področju zaposlovanja.

Vsebinsko ukrepi ESF v Sloveniji sledijo prednostnim nalogam nacionalnih programov in so rezultat usklajevanj in razprav med posameznimi področji politik, resorjev in s socialnimi partnerji. Ukrepi ESF, zapisani v EPD, sledijo tudi omenjenim opravičenim aktivnostim in področju delovanja sklada po uredbi o ESF³ in predstavljajo štiri sklope: razvoj aktivnih politik zaposlovanja; pospeševanje socialne vključenosti; vseživljenjsko učenje in spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti posameznikov in podjetij. Posebna pozornost v ukrepih je namenjena enakosti med spoloma, lokalnim in regijskim potre-

Nika Kušer in Franci Kluzer, ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

bam ter drugim horizontalnim politikam (informacijska in komunikacijska tehnologija (IKT), okoljska politika,...).

Sistemske in izvedbene je za ESF odgovorno ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), ki je v strukturi izvedbe strukturnih skladov posredniško telo, končna upravičenca sredstev pa sta Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

V nadaljevanju so podrobneje opredeljeni ukrepi ESF, ki se bodo izvajali v programskem obdobju 2004-2006:

Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela

Za ukrep bo namenjenih 29,1 milijona evrov za celotno programsko obdobje. Delež sredstev EU predstavlja 75

odstotkov. Aktivnosti in sredstva bodo namenjena preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti mladih in odraslih z zgodnjim posredovanjem in pospešenim aktiviranjem. Tako do bo »nov« začetek zagotovljen vsem mladim v šestih, odraslim pa v 12 mesecih od izgube zaposlitve. Ciljne skupine brezposelnih (mladi, ženske, starejši delavci,...) bodo vključene v ustrezne programe usposabljanja ali izobraževanja, ki jim bodo olajšali pot do zaposlitve in ki so prilagojeni posebnim potrebam tako brezposelnih kot delodajalcev. To zahteva še intenzivnejše svetovanje brezposelnim in tesno sodelovanje z delodajalci v postopkih zaposlovanja in izvajanja programov zaposlovanja.

Projekte in aktivnosti tega ukrepa lahko strnemo v uspos-

- 1 Pravne podlage izvajanja in upravljanja ESF so: (i) Splošna uredba Sveta o strukturnih skladih št. 1260/1999, ki za vse strukturne sklade ureja področja izvajanja; (ii) Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o ESF št 1784/1999, ki posebej določa področja delovanja in opravičene aktivnosti; (iii) druge uredbe Evropske komisije, ki podrobneje obravnavajo delovanje strukturnih skladov - finančno kontrolo, spremljanje in poročanje, opravičene stroške in informiranje javnosti. Pri izvajanju strukturnih skladov se upoštevajo tudi splošna pravila, ki veljajo na notranjem trgu EU, kot so pravila konkurenčnosti, državnih pomoči in javne porabe.
- 2 Pet glavnih področij politik, ki jih predvideva Uredba ESF, so: (i) razvoj in spodbujanje aktivnih politik zaposlovanja; (ii) spodbujanje enakih možnosti za vse, ki vstopajo na trg dela; (iii) spodbujanje in izboljšanje usposabljanja, izobraževanja in svetovanja kot del politike vseživljenjskega učenja; (iv) spodbujanje usposobljene in večje ter prilagodljive delovne sile, inovativnosti in prilagodljivosti podjetij, in razvoj podjetništva (v) specifični ukrepi za izboljšanje dostopa žensk na trg dela.
- 3 Aktivnosti in programi, ki jih v nadaljevanju opisujemo v posameznem ukrepu v sklopu izvajanja ESF v Sloveniji temeljijo na upravičenih aktivnostih ESF, opredeljenih v 3. členu Uredbe ESF (1784/1999). Aktivnosti so razdeljene glede na upravičence oziroma končne prejemnike in so lahko takšne, ki podpirajo in pomagajo osebam ter strukturam in sistemom. Upravičene aktivnosti, ki so namenjene osebam in razvoju človeških virov za integracijo na trg dela so: (i) izobraževanje in strokovno, poklicno usposabljanje, (ii) podpora zaposlovanju in samozaposlovanju, (iii) raziskavam, znanosti in tehnološkem razvoju, podiplomskem usposabljanju, usposabljanju managerjev in tehničnim delavcem v podjetjih, (iv) razvoju novih virov zaposlovanja in socialni ekonomiji. Upravičene aktivnosti, ki so namenjene strukturam in sistemom, pa so: (i) razvoj in posodabljanje usposabljanja, izobraževanja, pridobivanja znanj, usposabljanje izobraževalcev in izboljšanje dostopa do izobraževanja, (ii) posodabljanje in izboljšanje učinkovitosti servisov za zaposlovanje, (iii) razvoj, povezanim s potrebami na trgu dela in sistemi izobraževanja in usposabljanja, (iv) razvoj sistemov, ki bodo lahko prispevali spremembe v strukturah zaposlenosti, potrebe, ki jih prinašajo spremenjene oblike dela, povezujejo delo in družino in omogočajo starejšim, da ostajajo na trgu dela. Upravičeni pa so tudi t.i. spremljevalni ukrepi, ki omogočajo aktivnosti (i) podpora sistemom, ki se nanašajo na koristnike, (ii) spodbujanje povezave med socialnim in izobraževanim razvojem, (iii) spodbujanje in povečanje informiranosti.

abljanje na delovnem mestu in integrirane programe usposabljanja. S programom usposabljanja se oseba vključi v delovne procese na konkretnem delovnem mestu ali področju, pri delodajalcu z namenom usposabljanja za konkretno delo. Program predstavlja tako pomoč osebam s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami in spretnostmi za opravljanje konkretnega dela kot tudi pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev.

Naslednja aktivnost je namenjena izobraževanju brezposelnih, ki jo ločujemo na programe formalnega izobraževanja in na nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK). Formalno izobraževanje omogoča brezposelnim osebam pridobitev formalne izobrazbe po celotni vertikali izobraževalnega sistema. NPK pa omogočajo brezposelnim osebam vključitev v program priprave za preverjanje in potrjevanje NPK ter v postopke preverjanja in potrjevanja NPK. Cilji obeh programov so povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, dvig izobrazbene in kvalifikacijske ravni ter zmanjšanje strukturnega neskladja na trgu dela. Ciljna skupina so brezposelne osebe brez poklicne izobrazbe in vse brezposelne ženske, ki se lahko vključujejo v obliko individualnega izobraževanja in v oddelke.

Pospeševanje socialnega vključevanja

Za ukrep bo namenjenih 9,7 milijona evrov za celotno programsko obdobje. Delež EU sredstev predstavlja 75 odstotkov. Ukrep bo dopolnjeval obstoječe nacionalne programe pri razvoju in širitvi preventivnih in aktivnih politik zaposlovanja, osredotočenih na najbolj prikrajšane skupine.

Cilj je zviševanje udeležbe ljudi s posebnimi potrebami in težavami pri dostopu do trga dela. Posebna pozornost bo posvečena invalidom in mladim odraslim, ki so opustili šolanje pred zaključkom, so zaposleni in se soočajo z različnimi težavami, in lažšanju dostopa na trg dela osebam, ki jim grozi socialna izključitev.

Ukrep se bo izvajal z aktivnostjo Pot do vključenosti, ki omogoča posamezniku pridobiti funkcionalna znanja s področja splošne razgledanosti in večjo prožnost mišljenja, kar povečuje možnosti za uspešno reintegracijo v šolsko okolje in na trg delovne sile. Mlade brezposelne osebe se vključujejo v javno veljavni program neformalnega izobraževanja Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM. Cilji so spodbuditev mladih brezposelnih oseb,

Posebna pozornost v ukrepih je namenjena enakosti med spoloma, lokalnim in regijskim potrebam ter drugim horizontalnim politikam.

starih do 26 let, ki so opustile šolanje, da se vrnejo v izobraževanje ali da se zaposlijo.

Aktivnost Pomoč za zaposlovanje, bolj natančno program spodbujanja prehajanja osebnega dopolnilnega dela v redne oblike zaposlitve, se bo izvajala z motiviranjem in informiranjem ter povrnitvijo stroškov prostovoljnega pokojninskega zavarovanja in zdravstvenega zavarovanja ob priglavitvi osebnega dopolnilnega dela pristojni instituciji. Zavod za zaposlovanje bo zagotavljal strokovno pomoč osebam, vključenim v program, in spremljal vključene v program z namenom njihovega usmerjanja v iskanje možnosti za redno zaposlitev ali samozaposlitev.

Vseživljenjsko učenje

Za ukrep bo namenjenih 29,1 milijona evrov za celotno programsko obdobje. Delež EU sredstev predstavlja 75 odstotkov. Ukrep je ključni instrument pri doseganju usmerjenega vlaganja v človeške vire na določenih prednostnih področjih gospodarstva in zaposlovanja, ki je sinergijsko usmerjen v uresničevanje nacionalnih in strategij in politik EU. Z ukrepom se bo povečala stopnja udeležbe v vseživljenjskem učenju. Cilj ukrepa je vzpostaviti sisteme in strukture, ki bodo podprli strategijo vseživljenjskega učenja. Tako se preko ESF podpira izobraževanje učiteljev, izobraževalcev, mentorjev/poučevalcev ter izvajalcev in organizatorjev izobraževanja odraslih, informacijskih mediatorjev, svetovalcev in administrativnega osebja na področju izobraževanja in usposabljanja, delodajalcev, socialnih partnerjev, ravnateljev šol in direktorjev podjetij. Posodabljali in razvijali se bodo programi izobraževanja in usposabljanja v poklicnem in terciarnem izobraževanju, ki bodo temeljili predvsem na ustreznih partnerstvih med izobraževanjem, zaposlovanjem in gospodarstvom, vključno s socialnimi partnerji in tako zagotovili upoštevanje potreb na trgu dela in podjetij. V tej aktivnosti se bodo izvajale tudi evalvacije.

Z naslednjo aktivnostjo se bodo razvijale in širile mreže z IKT podprtih lokalnih/regionalnih svetovalnih centrov in centrov za poklicno svetovanje. S te se zagotavlja kakovostno informiranje, svetovanje in dostopnost do izobraževanja in usposabljanja za mladino in odrasle v lokalnih oz. regionalnih svetovalnih centrih ter kontaktnih točkah za vseživljenjsko učenje. S sredstvi ESF se bodo podpiralo tudi šir-

jenje sistema zagotavljanja kakovosti na podlagi načel samoevalvacije s posebnim poudarkom na ustanovah za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter izobraževanje odraslih. Namen je razviti sistem zagotavljanja kakovosti, ki bo upošteval ekonomske tokove in družbena dogajanja.

Zadnja aktivnost bo usmerjena na zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja pri odraslih in izobraževanje ter usposabljanje osipnikov. Ta aktivnost zajema izvajanje izobraževanja za odrasle, predvsem tiste z izobrazbenim primanjkljajem, ki imajo samo osnovno ali triletno srednjo poklicno šolo, nizko stopnjo funkcionalne ali digitalne pismenosti (starostna skupina 25-64), osipnike in tiste, ki so zgodaj zapustili izobraževanje. Izvajala se bo prek individualiziranih, formalnih ali neformalnih oblik učenja s podporo IKT. Razširil se bo sistem zagotavljanja kakovosti s posebnim poudarkom na samoocenjevanju v organizacijah za izobraževanje odraslih. Razvili in posodobili se bodo izobraževalni programi za izobraževanje strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih.

Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti

Za ukrep bo namenjenih 29,1 milijona Evrov za celotno programsko obdobje. Delež EU sredstev predstavlja 75 odstotkov. Aktivnosti v okviru tega ukrepa so usmerjene na povečanje prilagodljivosti zaposlenih in podjetij pogojem svetovnega trga in trga dela, ohranjanju delovnih mest, povečevanju produktivnosti in konkurenčnosti podjetij, k dvigu ravni kvalifikacij in usposobljenosti zaposlenih. Spodbujali se bodo predvsem lokalni programi s ciljem iska-

nja novih možnosti zaposlitve glede na lokalne potrebe ter s ustvarjanje novih delovnih mest zlasti v storitvenem in neprofitnem sektorju.

ESF spodbude bodo tako namenjene usposabljanju in izobraževanju zaposlenih, zlasti iz sektorjev v preoblikovanju in v perspektivnih sektorjih s hitro stopnjo rasti. Spodbude so namenjene dvigu izobrazbene ravni zaposlenih, pridobivanju ustreznih znanj in spretnosti, ki jih morajo zaposleni danes vseskozi dopolnjevati s ciljem odgovarjanja potrebam trga dela, ohranjanja delovnih mest in preprečevanja prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost. Do sofinanciranja izobraževanja in usposabljanja zaposlenih so upravičena podjetja v preoblikovanju (prilagoditev, posodobitev delovnih procesov, tehnologije...). Podjetja, ki bodo upravičena za sofinanciranje, bodo v obeh primerih morala dokazati utemeljenost in ustreznost programa izobraževanja in usposabljanja ter izvajalcev, ustreznost finančne konstrukcije, število zaposlenih, ki se bodo usposabljali. Natančnejši kriteriji za izbor bodo opredeljeni v javnem razpisu.

V tem ukrepu so spodbude namenjene tudi usposabljanju in pomoči pri ustanavljanju podjetij in sofinanciranju stroškov spodbujanja podjetništva. Namen je pospeševanje podjetništva in odpiranje novih delovnih mest v malem gospodarstvu, ki se izvaja v obliki

enkratne nepovratne pomoči. Ukrep je namenjen osebam (brezposelne osebe in presežni delavci), ki želijo uresničiti svojo poslovno idejo ter izkažejo pogoje in možnosti za takšno uresničitev. Samozaposlitev so zavezani ohraniti najmanj dve leti.

Za razvoj novih virov zaposlovanja bodo spodbude namenjene lokalnim zaposlitvenim programom, ki spodbujajo podjetništvo in ustvarjajo nova delovna mesta ter odpravljajo regijske razlike v zaposlovanju za težje zaposljive brezposelne osebe. Spodbuda je namenjena izdelavi elaborata programa, ki predvideva odpiranje novih delovnih mest, usposabljanju in pridobivanju potrebnih znanj brezposelne osebe za potrebe lokalno zaposlitvenega programa in realizaciji zaposlitev brezposelne osebe za določen oziroma za nedoločen čas s pomočjo subvencije zaposlitve.

Pobuda skupnosti EQUAL

Z vstopom v EU se bo Slovenija pridružila povezavi, ki želi postati najbolj dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bo odprto za vse. Enega od načinov za doseg tega cilja predstavlja relativno nov finančni inštrument EU – imenovan Pobuda skupnosti EQUAL,⁴ ki preko transnacionalnega sodelovanja išče nove načine za spopadanje z diskriminacijo in neenakostjo na trgu dela.

Pobuda EQUAL temelji na sodelovanju med različnimi

partnerji z istimi cilji, a različnimi interesi. Pomembni partnerji v »osrednji celici« pobude EQUAL, t.i. razvojnem partnerstvu, so tudi podjetja. Temeljni cilj pobude je namreč povezava med partnerji z različnih ravni (javni, zasebni, nevladni sektor, socialni partnerji, zavod za zaposlovanje,

Podjetja, ki bodo upravičena za sofinanciranje, bodo v obeh primerih morala dokazati utemeljenost in ustreznost programa izobraževanja in usposabljanja ter izvajalcev, ustreznost finančne konstrukcije, število zaposlenih, ki se bodo usposabljali.

itd.), da bi skupaj na podlagi različnih izkušenj in interesov identificirali probleme ter razvili in preizkusili nove aktivnosti in programe za povečevanje zaposljivosti najbolj ranljivih skupin na trgu dela.

Slovenska podjetja se bodo za sredstva strukturnih skladov v okviru EQUAL (2 milijardi tolarjev oz. 8,4 milijona evrov za obdobje 2004-2006) potegovala skupaj s partnerji, s katerimi se bodo povezala najprej v »ohlapno« razvojno partnerstvo in se skupaj prijavila na razpis, ki ga bo MDDSZ kot organ upravljanja EQUAL v Sloveniji objavilo spomladi 2004.

V primeru uspeha na razpisu bodo partnerji upravičeni do sofinanciranja t.i. Akcije 1⁵, v kateri bodo utrdili sodelovanje in delovni program s podpisom Sporazuma o razvojnem

partnerstvu, ki bo vključeval tudi Sporazum o transnacionalnem sodelovanju, ki ga bodo podpisali s transnacionalnim partnerjem.⁶ Omenjeni sporazum bodo predložili v novo odobritev MDDSZ in če ga bo slednje odobrilo, bodo lahko v okviru t.i. Akcije 2, ki traja od dve do tri leta, izvedli dogovorjeni delovni program.

Partnerstva bodo v skladu s Programskim dokumentom Pobude skupnosti za Slovenijo (2004-2006) lahko izvajala aktivnosti⁷ na naslednjih tematskih področjih: (pomoč vsem, ki se soočajo z ovirami pri vključevanju ali vrnitvi na trg dela (60 % vseh sredstev za EQUAL); spodbujanje vseživljenjskega učenja tistih, ki se soočajo z diskriminacijo in neenakostmi na trgu dela (15 %); zmanjšanje razlik med spoloma na delovnih mestih (15 %) in socialna ter poklicna integracija prisilcev za azil (2 %).

Sredstva pobude EQUAL so prvenstveno namenjena razvoju in vlaganju v človeške vire, vendar pa lahko z njimi posredno pridobijo tudi podjetja. Vlaganje v zaposlene z vključevanjem v različne izobraževalne programe in programe usposabljanja nedvomno pripomore k zvišanju konkurenčnosti podjetja, kar je v času odpiranja tržišč, prostega pretoka blaga, storitev in ljudi nepogrešljiva lastnost. ■

⁴ Pravna podlaga Pobude EQUAL je enaka kot za ESF, saj je pobuda financirana iz ESF. Evropska komisija, ki je pobudnica EQUAL, je za izvajanje tega inštrumenta pripravila še posebne smernice v obliki Sporočila Komisije (COM72003/840).

⁵ Akcija 1, ki sledi razpisu, predvidoma ne traja dalj od pol leta, lahko pa se zaključi že prej, če se partnerji v razvojnem partnerstvu uspejo prej dogovoriti o medsebojnem sodelovanju in delovnem programu in podpisati Sporazum o razvojnem partnerstvu.

⁶ Partnerstva, ki bodo uspešna na razpisu, si bodo preko podatkovne baze Evropske komisije (ECDB) morala poiskati transnacionalnega partnerja, ki v okviru pobude EQUAL deluje v drugi državi članici EU ali pridruženi članici.

⁷ Upravičene so vse ESF aktivnosti (glej opomba 3). Programski dokument upravičene aktivnosti navaja zelo na splošno s ciljem, da so čim bolj odprte za nove zamisli razvojnih partnerjev. Pomembno! Sofinanciranje že obstoječih programov ni opravičeno, prav tako pa v okviru ESF ali pobude EQUAL niso upravičen strošek večje investicije.

Evropski podporni mehanizmi

PRIORITETA JE SPODBUJANJE PODJETNIŠKEGA SEKTORJA IN KONKURENČNOSTI

Slovenija se z vstopom v Evropsko unijo vključuje v sistem izvajanja strukturne politike za spodbujanje skladnega razvoja na območju enotnega evropskega trga. Osnova za vključevanje v sistem strukturnih skladov EU je Enotni programski dokument za obdobje 2004-2006 (EPD), ki ga je Slovenija uradno predložila komisiji v aprilu 2003 in potrdila v novembru 2003.

Sredstva strukturnih skladov pomenijo dopolnilni vir za uresničevanje nacionalnih razvojnih strategij in izvajanje ukrepov razvojne politike na prioritarnih področjih, ki bodo prispevali k odpravljanju ugotovljenih strukturnih problemov države. EPD tako temelji na ciljnih in usmeritvah Strategije gospodarskega razvoja Slovenije in Državnega razvojnega programa. Določa tri prednostne naloge: 1) spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti, 2) znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje, 3) prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva ter prioritarna področja investiranja (ukrepe) znotraj let-teh.

Prioritete Enotnega programskega dokumenta

Prva prednostna naloga - spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti - zajema ukrepe, predvidene za sofinanciranje iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj (European Regional Development Fund). Ukrepi se neposredno navezujejo na politiko spodbujanja podjetništva in konkurenčnosti Vlade RS in Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006. Uporaba sredstev ERS pomeni možnost za povečanje obsega razvojnih sredstev države in pospešeno investiranje na tis-

tih področjih, ki so izpostavljeni kot prioriteta v nacionalnem programu in bodo prispevala k uresničevanju zastavljenih dolgoročnih ciljev.

Cilji razvojne politike so povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, ki se odraža v doseganju strukture gospodarstva, primerljive s strukturo EU in pomeni zlasti hitrejšo rast in povečanje deleža storitev ter deleža dejavnosti z visoko dodano vrednostjo; izboljšanje konkurenčnih sposobnosti podjetij, kar pomeni zlasti zmanjšanje zaostanka v produktivnosti, merjeno v bruto dodani vrednosti na zaposlenega ter izenačevanje ekonomske sposobnosti slovenskih regij.

Ugotovitve različnih analiz in mednarodnih primerjav izpostavljajo ključna področja, kjer so razvojni zaostanki Slovenije največji. Na socialnem in okoljskem področju se Slovenija uvršča zadovoljivo visoko glede na primerljive države, medtem ko so zaostanki na ekonomskem področju še vedno največji. Med kazalci, ki kažejo na stopnjo konkurenčnosti gospodarstva, Slovenija najbolj zaostaja po kakovosti poslovnega okolja, dostopnosti in učinkovitosti podpornih institucij ter razvitosti gospodarske infrastrukture. Po indeksu tekoče konkurenčnosti (World Economic Forum, 2002), kjer se Slovenija uvršča dokaj visoko glede na uspešnost podjetij (28. mesto

Mag. Mateja Mešl, ministrstvo za gospodarstvo

med 75 državami), je na primer po kakovosti poslovnega okolja uvrščena šele na 35. mesto. Po deležu vlaganj v raziskave in razvoj se Slovenija z 1,6 odstotka BDP uvršča nekje v sredino med evropskimi državami. Po kazalcih, ki kažejo na učinkovitost vlaganj (delež vlaganj poslovnega sektorja, učinkovitost sodelovanja in prenosa znanja iz akademske sfere v gospodarstvo, delež patentov, delež tehnološko zahtevnih produktov, ...) pa je med zadnjimi na lestvici primerjanih držav.

Ugotovljeni zaostanki kažejo na izzive razvojne politike v prihodnjem obdobju:

- vlaganje v znanje in tehnološki razvoj. Prehod v na znanju temelječo družbo kot vizija, zastavljena v dolgoročnih razvojnih dokumentih, se mora odražati v povečanem vlaganju v izobraževanje, razvojno in raziskovalno dejavnost ter povečevanje inovativnosti v podjetjih,
- razvoj podpornega okolja za podjetništvo in inovativnost. Doseganje dinamične gospodarske strukture zahteva okolje, systemske rešitve in infrastrukturo, ki bo spodbujala vlaganja, hitrejšo nastajanje in uspešno rast malih in srednje velikih podjetij.

Usmeritve prve prednostne naloge EPD sledijo tem izzivom. Zastavljeni so v treh vsebinskih sklopih. Prvi je usmer-

jen v razvoj inovacijskega okolja, infrastrukture in pogojev za povečanje podjetniških vlaganj v raziskave in razvoj, povečanje stopnje inovativnosti ter učinkovitejše povezovanje in prenos znanja iz akademske sfere v gospodarstvo. Drugi je usmerjen v pospeševanje investicij v razvoj turističnih destinacij, infrastrukture in razvoj novih produktov ter storitev na področju z največjim multiplikacijskim učinkom na razvoj novih dejavnosti in ustvarjanje novih, kakovostnih delovnih mest. Tretji sklop pa zasleduje cilj izboljšanja podjetniškega okolja, dostopa podjetij in podjetnikov do informacij, znanja in virov financiranja za razvojne naložbe.

Programsko dopolnilo k Enotnemu programskemu dokumentu za obdobje 2004-2006 podrobneje predstavlja usmeritve in načrtovane aktivnosti za uresničevanje zastavljenih ciljev.

Bomo znali črpati sredstva?

Priprava na črpanje sredstev strukturnih skladov je proces, ki poteka že nekaj časa. Odločitev o prioritetah in priprava programskih dokumentov je le en del tega. Vprašanja, ki so nujen in zelo pomemben del tega procesa, se nanašajo na sposobnost črpanja dogovorjenega obsega sredstev v tem prvem obdobju, brez predhodnih izkušenj in le

za kratko obdobje treh let. Zavedati se moramo še dejstva, da je obseg sredstev strukturnih skladov, o katerih govorimo, le indikativen. To je možnost za pridobitev dodatnih razvojnih sredstev v proračun RS, vendar ob pogoju, da ima Slovenija pripravljen administrativni sistem in projekte, ki zadoščajo vsem zahtevam EU. Sredstva bodo lahko uporabljena kot povračilo stroškov za že izvedene projekte v skladu z zahtevami. Pred pričetkom postopkov za črpanje sredstev strukturnih skladov moramo torej odgovoriti zlasti na dve vprašanji. Prvo vprašanje se nanaša na razpoložljivost in pripravljenost projektov, investicij in investorjev v Sloveniji za čim hitrejšo in uspešno črpanje razpoložljivih sredstev v skladu s pogoji EU. Drugo pa je vprašanje organizacije, administrativne usposobljenosti in usklajenosti procesov priprave, odobravanja in izvajanja projektov z evropsko in nacionalno zakonodajo.

Odgovor na prvo vprašanje smo v veliki meri pridobili z objavo javnega povabila za predstavitev projektov za sofinanciranje iz sredstev ERS, ki ga je avgusta 2003 objavilo ministrstvo za gospodarstvo kot posredniško telo za ERS (koordinator vseh partnerjev, ki sodelujejo pri izvajanju ukrepov ERS), skupno s še petimi drugimi ministrstvi, ministrstvom za šolstvo, znanost in šport, ministrstvom za kulturo, ministrstvom za informacijsko družbo, ministrstvom za promet, ministrstvom za okolje, prostor in energijo ter službo vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj. Javno povabilo se je nanašalo na tri ukrepe, ki bodo v skladu z EPD sofinancirani iz sredstev ERS, to je ukrep spodbujanja razvoja inovacijskega okolja, ukrep spodbujanja razvoja turističnih

destinacij in ukrep spodbujanja razvoja poslovnih con (razvoj gospodarske infrastrukture). Namen javnega povabila je bil preveriti interes, pripravljenost in sposobnost za izvedbo investicij, ki so v skladu s cilji in usmeritvami EPD. Na javno povabilo je prispelo 278 predlogov celovitih projektov na teh področjih, v skupni vrednosti 981 milijard tolarjev oziroma 4,1 milijarde evrov, od tega naj bi sofinanciranje iz naslova strukturnih skladov po pričakovanih investitorjev znašalo 417 milijard tolarjev, kar je desetkrat več od možnega obsega sredstev (40 milijard tolarjev).

Rezultati javnega povabila potrjujejo pravilnost zastavljenih usmeritev na področju spodbujanja razvoja podjetniškega sektorja in konkurenčnosti, kar se odraža v številu prejetih pobud in skupnem obsegu prijavljenih investicij. Potrjujejo tudi pripravljenost projektov ter investicij v obsegu, ki nam zagotavlja možnost črpanja razpoložljivih sredstev v obdobju 2004-2006. Hkrati pa veliko zanimanje investorjev, skupen obseg predstavljenih investicij in stopnja njihove

Uresničevanje zastavljenih ciljev EPD bo zahtevalo nujno usmerjanje na prednostne investicije, ki bodo v tem kratkem obdobju dejansko realizirane.

pripravljenosti navaja še na eno zelo pomembno ugotovitev. Uresničevanje zastavljenih ciljev EPD bo zahtevalo nujno usmerjanje na prednostne investicije, ki bodo v tem kratkem obdobju dejansko realizirane. Ključna kriterija pri izboru projektov za sofinanciranje morata biti stopnja pripravljenosti in sposobnosti investorjev za izvedbo investicije v

predvidenem roku. Drobljenje sredstev na vse različne začetne iniciative in pripravo projektov ne bo zagotavljalo uresničevanja dogovorjenih ciljev, ki pa so pogoj za pridobitev sredstev. Izbor manjšega števila celovitih projektov, ki so že v izvajanju, je pomemben tudi z vidika administrativne usposobljenosti za izvajanje postopkov za črpanje sredstev.

Oglejmo si, kakšni so bili rezultati javnega povabila po posameznih ukrepih oziroma vsebinskih sklopih.

Razvoj inovacijskega okolja

Ta ukrep sledi ciljem izboljšanja prenosa znanja med izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami ter gospodarstvom, povečanja vlaganj v uporabne raziskave ter pospeševanja nastajanja in razvoja novih, dinamičnih, tehnološko

Okrog 60 odstotkov projektov predvideva začetek investicij v letu 2004.

usmerjenih podjetij. Ukrep je usmerjen na eni strani v podporo celovitim projektom skupin podjetij in institucij znanja za investicije v krepitve skupnih razvojnih jeder, tehnoloških centrov, centrov odličnosti, ... (razvoj t. i. posrednikov za razvoj in prenos znanja, v okviru grozdov in tehnoloških mrež oziroma na sektorskih področjih), za pripravo skupnih strategij za razvoj znanja in storitev ter za izvajanje razvojno-raziskovalnih projektov na prioritetenih področjih za dvig konkurenčnih sposobnosti podjetij. Druga ciljna skupina pa so organizacije, ki zagotavljajo ugodne pogoje za nastajanje in razvoj novih, tehnološko usmerjenih podjetij (tehnološki parki, inkubatorji).

Na javno povabilo je prispelo 127 projektov v skupni vrednosti 224 milijard tolarjev. Prijavitelji so skupine podjetij in razvojnih institucij, največkrat organizirane v okviru panožnih tehnoloških centrov, grozdov in tehnoloških mrež. Prijavljeni celoviti projekti zajemajo največ investicij v razvojno-raziskovalne projekte za razvoj novih izdelkov ali storitev, razvoj in uvajanje novih tehnologij, sledijo investicije v razvojno-raziskovalno opremo (laboratoriji, skupna razvojna jedra, ...) in investicije v infrastrukturo (gradnjo, modernizacijo, ... objektov za izvajanje dejavnosti).

Projekti pomenijo nadaljevanje že začelih pobud in programov politike konkurenčnosti, zlasti na področju razvoja grozdov in drugih oblik medpodjetniškega povezovanja. Pokrivajo različne panoge dejavnosti in so usmerjeni v doseganje večje specializacije in koncentracije znanja tako na panožni kot regionalni ravni. Sledijo ciljem EPD, predvideni rezultati se odražajo v številu specializiranih in visoko usposobljenih razvojnih jeder za različna področja dejavnosti (preko 30 kompetenčnih centrov, tehnoloških centrov in centrov odličnosti), številu skupnih razvojno-raziskovalnih projektov za gospodarstvo in številu novih, kakovostnih delovnih mest (preko 3700) oziroma novih tehnološko zahtevnih podjetij (preko 380).

Okrog 60 odstotkov projektov predvideva začetek investicij v letu 2004. Glede na stopnjo pripravljenosti investicij ocenjujemo, da je realno pripravljenih za začetek okrog 10 do 15 odstotkov vseh predstavljenih projektov.

Spodbujanje razvoja turističnih destinacij

Ukrep je usmerjen v razvoj turističnih destinacij, opredeljenih v Strategiji razvoja slovenskega turizma 2002-2006. Predvideva podporo investicijam za razvoj znanja in sposobnosti za celostno upravljanje in razvoj turističnih destinacij ter za naložbe v skupno turistično infrastrukturo. K sodelovanju na javnem povabilu so bili povabljeni investitorji, ki se povezujejo in načrtujejo celovite razvojne projekte na ravni turistične destinacije, ki

sko in podravsko regijo.

Po pregledu celovitosti in stopnje pripravljenosti projektov ter posameznih investicij

Razvoj poslovnih con je prioritetno področje in povezuje javne investicije v izgrajevanje ustrezno opremljenih lokacij za razvoj novih in uspešno delovanje obstoječih podjetij.

(tehnična dokumentacija, finančna konstrukcija) in prispevka k doseganju ciljev EPD ocenjujemo, da je skupno pri-

povezovanje manjših poslovnih con (t. i. mrežne regijske cone) kot za urejanje novih lokacij. Predstavljeni so načrti za ureditev 157 con, skupna ocenjena vrednost vseh projektov pa znaša 280 milijard tolarjev.

Na tem področju je stopnja pripravljenosti investicij najnižja - glede na predstavljene projekte. Predvsem večji projekti so še idejni oziroma še niso prostorsko opredeljeni. Skupna vrednost investicij, ki so realno izvedljive do leta 2006 (kjer že obstaja tehnična dokumentacija, sprejet vsaj lokacijski oziroma zazidalni načrt), znaša le okrog 30 milijard tolarjev. Od tega kar 82% načrtov izhaja iz regij, ki zaostajajo v razvoju (t.i. regije A in B v skladu z regionalno karto).

Sistem izvajanja EPD in postopkov

Temeljni pogoj za črpanje sredstev strukturnih skladov EU je poleg soglasja o programskih usmeritvah (sprejet EPD) še vzpostavljen sistem izvajanja programa, ki mora ustrezati pravilom EU in nacionalni zakonodaji. Države članice, ki že dalj časa izvajajo strukturno politiko, imajo sistem izvajanja določen in ga le sprotno nadgrajujejo, za nove članice in seveda s tem tudi za Slovenijo, pa pomeni to še dodaten napor ob pripravi programskih dokumentov za prvo obdobje koriščenja. Zavedati se moramo, da kratko obdobje, v katerega vstopamo z EPD (2004-2006) že samo po sebi pomeni nevarnost manjše porabe sredstev. Zato je postavitve sistema izvajanja, ki bo zagotavljal usklajenost evropskih in nacionalnih pravil, ki bo pregleden in maksimalno racionalen z vidika administrativnih postopkov, še tem bolj

pomembna. Izvajanje EPD pomeni za našo prakso novost in zahteva pomembne formalno-pravne kot tudi vsebinske spremembe. Odločitev o organizaciji in določitvi institucij ter njihovih vlog v izvajanju programa je bila sprejeta s sprejemom EPD. Vzpostavljen je centraliziran sistem. Pristojnost in odgovornost za celoten sistem izvajanja ima organ upravljanja, Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj. Centralizirana sta tudi finančni tok in nadzor, in sicer s plačilnim organom pri ministrstvu za finance. Za izvajanje prioritarnih nalog in ukrepov, povezanih s posameznimi skladi, so pooblaščenca posredniška telesa - za Evropski regionalni sklad ministrstvo za gospodarstvo, za Evropski socialni sklad ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter za Evropski kmetijski in ribiški sklad ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Nosilci posameznih ukrepov in projektov so končni upravičenci, ministrstva in druge institucije, ki so neposredni ali posredni uporabniki proračuna.

Bistveno in še ne odgovorjeno pa ostaja vprašanje skladnosti vseh postopkov sprejemanja projektov, financiranja in nadzora nad izvajanjem projektov, ki bodo zadoščali pravilom EU in bodo hkrati usklajeni z nacionalno zakonodajo in pravili o izvrševanju državnega proračuna. V EPD in v Zakonu o izvrševanju proračuna smo se zavezali, da bomo podrobnejši opis postopkov, pristojnosti in odgovornosti v izvajanju programa opredelili v posebni uredbi Vlade RS, ki je v postopku sprejemanja. ■

Postaviti racionalen sistem izvajanja

Države članice, ki že dalj časa izvajajo strukturno politiko, imajo sistem izvajanja določen in ga le sprotno nadgrajujejo, za nove članice in seveda s tem tudi za Slovenijo, pa pomeni to še dodaten napor ob pripravi programskih dokumentov za prvo obdobje koriščenja.

Zavedati se moramo, da kratko obdobje, v katerega vstopamo z EPD (2004-2006) že samo po sebi pomeni nevarnost manjše porabe sredstev. Zato je postavitve sistema izvajanja, ki bo zagotavljal usklajenost evropskih in nacionalnih pravil, ki bo pregleden in maksimalno racionalen z vidika administrativnih postopkov, še tem bolj pomembna.

bodo prispevali k povečanju privlačnosti destinacije in posledično k povečanemu številu gostov.

Na povabilo je prispelo skupno 98 celovitih projektov v skupni vrednosti 477 milijard tolarjev z več kot 900 investicijami, pri katerih sodeluje preko 1000 partnerjev. Pretežni del predstavljajo investicije v turistično infrastrukturo in namestitvene zmogljivosti (hoteli, vodni parki, žičnice, marine, ...). Približno četrtno skupne vrednosti predstavljajo investicije v javno infrastrukturo s področja kulturne dediščine, športne in prometne infrastrukture. Z izjemo Zasavja so zastopane vse slovenske regije, po številu prijav izstopa osrednjeslovenska regija (22), po vrednosti pa savinjska (110 milijard tolarjev) pred gorenj-

pravljenih za začetek izvajanja v letu 2004 približno 40 odstotkov projektov oziroma 10 odstotkov investicij.

Razvoj poslovnih con

Razvoj poslovnih con je prioritetno področje in povezuje javne investicije v izgrajevanje ustrezno opremljenih lokacij za razvoj novih in uspešno delovanje obstoječih podjetij.

Ciljna skupina za pridobivanje sredstev so lokalne skupnosti in javne institucije, ki so nosilci investicij v komunalno, prometno, komunikacijsko in drugo infrastrukturo.

Na javno povabilo je prispelo 33 projektov razvoja poslovnih con, tako za širitev in urejanje obstoječih (zaokroževanje industrijskih območij, revitalizacija starih industrijskih območij), urejanje in

Evropska sredstva doma in v tujini

POSLOVNA PRILOŽNOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

Da bi Evropa lahko učinkovito tekmovala na globalnem trgu, je Evropska unija vzpostavila več finančnih instrumentov namenjenih tako državam kandidatkam, kot tudi državam, ki so že ali pa še bodo postale članice Evropske unije.

Jurij Kobal, Oikos

Programi se med seboj vsebinsko razlikujejo, ravno tako pa so med njimi razlike glede na načine dostopanja do finančnih sredstev. Skupni imenovalac vsem programom je gotovo približevanje ekonomskim in socialnim evropskim povprečjem, kar Evropi kot celoti lajša konkurenčni boj z ameriškim, azijskim in drugimi gospodarstvi.

Tudi programe, ki so namenjeni Sloveniji, je treba razumeti predvsem s tega vidika. Slovenija naj bi z vlaganjem evropskih sredstev dosegla boljšo konkurenčnost gospodarstva, približala naj bi se evropskim standardom socialnega razvoja in izboljšala konkurenčnost podeželja ter kmetijstva. Okrog 650 milijonov evrov, kolikor naj bi Slovenija pridobila na podlagi Enotnega programskega dokumenta in Programa razvoja podeželja, predstavlja majhen delež naložb, ki se bodo zgodile v Sloveniji v prihodnjih 3 letih. Omenjena sredstva je treba razumeti kot semenski kapital, na katerega bomo vezali druga sredstva in z njimi izvajali projekte, ki bodo učinkovali tako na razvoj posameznih prednostnih sektorjev kot tudi na razvoj regij. Ravno tako kot Slovenija imajo druge države Evropske unije in države kandidatke vzpostavljene podobne finančne instrumente za doseganje zastavljenih ciljev, večkrat pa se jih premalo ali pa sploh ne zavedamo.

Med največjimi finančnimi programi omenjamo strukturne sklade in z njimi povezane pobude skupnosti, kohezijski sklad in programe skupnosti, predstavljamo pa tudi poslovne priložnosti slovenskih podjetij za pridobivanje teh sredstev.

Strukturni skladi in pobude skupnosti

Za doseganje ekonomske in socialne uravnoteženosti na ravni Evrope so bili pred leti vzpostavljeni štirje strukturni skladi: sklad za regionalni razvoj, socialni sklad, garancijski in usmerjalni sklad za kmetijstvo ter ribiški sklad. Skladi financirajo večje projekte, katerih učinki bodo trajno vplivali na razvoj regij. Del sredstev omenjenih štirih skladov je na podlagi predpisov usmerjenih v manjše pripravljalne projekte, ki bodo pozneje prerasli v večje strukturne projekte. Sredstva pobud skupnosti so torej pripravljalna sredstva za večje ukrepe v prihodnje, razdeljena pa so v štiri pobude: Interreg III, Equal, Urban II in Leader +.

Evropski sklad za regionalni razvoj je namenjen vlaganjem za ustvarjanje in varovanje trajnih zaposlitev, vlaganjem v infrastrukturo, ki prispeva k razvoju, vlaganjem v zagon gospodarskih in industrijskih območij, vlaganjem v razvoj potencialov z lokalnim razvojem ter vlaganjem v izobraževanje in zdravje. V Sloveniji bomo sredstva usmerili v razvoj pod-

pornega okolja za razvoj podjetništva, razvoj turističnih destinacij, razvoj javne poslovne infrastrukture in razvoj inovativnega okolja.

Evropski socialni sklad je usmerjen v zmanjševanje nezaposlenosti, enake možnosti na trgu dela, razvoj in izboljšanje izobraževanja, v razvoj dobro izobražene in prožne delovne sile, razvoj prilagodljivih organizacij in v podjetništvo. V Sloveniji bodo sredstva socialnega sklada konkretno usmerjena v razvoj in promocijo aktivne politike zaposlovanja, spodbujanje socialne vključenosti, vseživljenjsko izobraževanje in spodbujanje podjetništva ter prilagodljivosti.

Sredstva evropskega kmetijskega in ribiškega sklada so na ravni Evrope usmerjena v podporo izvajanja Skupne kmetijske politike, v Sloveniji pa bodo ta sredstva vložena v izboljšanje predelave in trženja kmetijskih pridelkov, naložbe v kmetijska gospodarstva, diverzifikacijo kmetijske dejavnosti, naložbe v gozdove, trženje kmetijskih in prehrabnenih produktov, v modernizacijo ribiške flote in ribogojstvo.

Poleg teh bodo v Sloveniji na voljo še sredstva pobude skupnosti Interreg III in Equal. Sredstva pobude Interreg so usmerjena v sodelovanje Slovenije s sosednjimi državami ter v medregionalno in mednacionalno sodelovanje, medtem ko so sredstva Equal usmerjena v ino-

vativne projekte na področju vključevanja različnih socialnih skupin na trg dela.

Regionalna komponenta

Slovensko gospodarstvo bo lahko manjši delež sredstev pridobilo neposredno s prijavi na razpise ministrstev, in sicer za naložbe v gospodarstvu. Novost pri pridobivanju teh sredstev je predvsem v regionalni komponenti naložb. Naložbe v gospodarstvo bodo morale poleg notranjih finančnih učinkov projektov prinašati tudi učinke na razvoj regije, kar bomo morali znati ustrezno izračunati in kakovostno predstaviti. Poleg ekonomskih učinkov projektov bomo spremljali tudi učinke na horizontalne razvojne vsebine - trajnosti razvoj, enake možnosti na trgu dela, konkurenčnost, socialni in kulturni razvoj ter druge. Ravno zaradi tega je treba projekte gledati v povezavi z okoljem in naložbe ustrezno povezati s pobudami iz okolja, ki jih je mogoče povezati v gospodarske projekte. V projekte razvoja turističnih zmogljivosti bomo, na primer, povezali tudi trženje turizma na podeželju, proizvodnjo kmetijskih pridelkov in izdelkov, izgradnjo kolesarskih poti, izobraževanje in podobno.

Večina sredstev pa bo kot vse kaže namenjena delovanju obstoječih institucij razvoja in delovanju obstoječih podpornih sistemov. Na tem področju bo-

do podjetja spremljala razpise institucij kot so zavodi za zaposlovanje, Podjetniški center za malo gospodarstvo in podobne. Na tem področju bodo sredstva usmerjena v obstoječe sisteme podpore podjetništvu, razpise za usposabljanje zaposlenih, ukrepe za nezaposlene osebe, vavčerski sistem podpore podjetništvu in podobno. Predvsem na tem delu nas skrbi prevelika usmerjenost sredstev v ukrepe za nezaposlene, ki jih je največ. Prepričani smo, da bi morala biti ta sredstva bolj usmerjena v povečevanje možnosti za odpiranje novih delovnih mest v podjetjih. Generator zaposlovanja je namreč podjetje, ki s povečevanjem svoje konkurenčnosti in dodane vrednosti odpira nova, kakovostna delovna mesta.

Do evropskih sredstev bo mogoče dostopati tudi prek javnih naročil. Javni nosilci projektov bodo morali ob izvajanju projektov večino sredstev porabiti skozi javna naročila, kjer se bo gospodarstvo podobno kot doslej potegovalo za pridobitev teh naročil. Predvsem pa velja tukaj omeniti večje razpise, ki morajo biti objavljeni tudi v evropskih sredstvih obveščanja, s tem pa se bo povečala tudi konkurenca.

Posebnost so še pobude skupnosti, kjer so bili projekti podjetij in vlaganja v podjetniške projekte povsem izključeni. Za pridobivanje sredstev iz teh virov bodo morala podjetja najti ustrezne povezave med seboj in organizacijami javnega interesa (zbornice, lokalne skupnosti, društva, regionalne razvojne agencije in podobno). Projekte bodo lahko prijavljale in izvajale samo te organizacije, podjetja pa lahko poleg uporabe doseženih rezultatov sodelujejo tudi v pripravi projektov in izvajanju naročil.

Kohezijski sklad

Sredstva kohezijskega sklada so razdeljena na nekoliko drugačen način kot sredstva strukturnih skladov. Pri slednjih bodo sredstva razdeljena na ukrepe, kjer bomo cilje dosegali s projekti, ki jih šele oblikujemo, medtem ko so sredstva v okviru kohezijskega sklada določena že na projekt natančno in zanje že poznamo vsebino. Predvsem velja vedeti, da bodo sredstva vložena v dve ključni področji - prometno infrastrukturo in v naprave za varovanje okolja.

Slovenska vlada je že potrdila listo projektov, ki jih bomo izvajali do konca leta 2008. Nekaj sredstev bo vloženi v čistilne naprave, v naprave za

čila za izvedbo projektov. V prihodnjih letih lahko samo v okviru izvajanja kohezijskih strategij za več kot 250 milijonov evrov naročil gradbenih del in dobave opreme. Tudi tukaj velja omeniti možnost konkurence iz drugih držav, saj bodo naročila gotovo dovolj velika, da bodo morali naročniki objavljati razpise v evropskih sredstvih obveščanja.

Programi skupnosti

Posebnost so programi skupnosti, ki delujejo kot centralizirani programi, saj njihovo izvajanje ob pomoči držav prejemnic sredstev organizira Evropska komisija. Pri tem se

Viri informacij

Kam in na kakšen način bodo usmerjena sredstva, piše v programskih dokumentih in dopolnilih k tem dokumentom. Programski dokumenti namreč predstavljajo podlago za pripravo projektov in so osnovno informacijsko orodje. V programih so poleg osnovnih informacij o ukrepih predstavljeni tudi pogoji za pridobivanje sredstev in višina sredstev, ki bodo vložena v določen ukrep. Razpisi ministrstev in drugih institucij, ki bodo objavljala razpise za pridobitev sredstev, bodo temeljila ravno na pogojih, ki so bili potrjeni v teh dokumentih.

Enotni programski dokument, ki predstavlja črpanje sredstev strukturnih skladov najdete na internetni strani: <http://www.gov.si/svrp/>.

Programske dokumente o pobudi skupnosti Interreg III najdete na internetni strani: <http://www.gov.si/arr/>.

Različni programi skupnosti z abecednim iskalnikom:

http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgc/aides/index_en.htm

ravnanje z odpadki in v oskrbo s pitno vodo, drug del sredstev pa v posodabljanje železniškega in cestnega omrežja ter v pomorski navigacijski sistem.

Podjetja se lahko v primeru kohezijskih sredstev vključijo v proces priprave projektov, v pripravo idejnih zasnov, finančnih in ekonomskih študij - torej v pripravo projektne dokumentacije, v zagotavljanje sredstev za izvedbo projektov in podobno.

Poleg tega pa bo treba natančno spremljati javna naro-

kažejo kot priložnosti za gospodarstvo predvsem programi LIFE, e-Vsebine, 6. okvirni raziskovalni program, Kultura 2000 in drugi.

Podjetja se lahko v te programe vključujejo s pripravo inovativnih projektov ob povezovanju med seboj in s podobnimi organizacijami v tujini, ob tem pa razvijajo nove poslovne postopke oziroma storitve.

Vsak program ima svoje značilnosti in zahteve, zato je treba preveriti vsakega od njih

in se šele potem odločiti za pravo projekta in kandidiranje za pridobitev sredstev.

V okviru programov skupnosti so poslovne priložnosti podjetij veliko bolj jasne, saj je nekaj teh programov usmerjenih ravno v podjetja. To velja predvsem za raziskovalne in inovativne projekte, kjer bodo podjetja našla veliko priložnosti za pripravo projektov in prijavo na te razpise.

Druge države Evropske unije

Enako kot v Sloveniji imajo tudi druge države Evropske unije vzpostavljene enake finančne programe. Sredstva strukturnih skladov, pobud skupnosti in kohezijskega sklada bodo sicer usmerjale v druge ukrepe kot Slovenija, sistem delovanja pa je enak in slovenska podjetja se lahko vključijo v izvajanje projektov v drugih državah. Sredstva, ki so jih za izvajanje ukrepov evropskih politik pridobile druge države, pa so še nekoliko višja kot slovenska.

Evropska komisija pomaga državam kandidatkam k približevanju evropskim razmeram z vrsto programov. Ti programi so urejeni podobno kot so bili doslej urejeni finančni viri pri nas. Podobno kot so doslej delovali programi PHARE, ISPA in SAPARD so urejeni programi kot so OBNOVA, CARDS, TACIS, MEDA in drugi.

Gre za programe, ki jih v večji ali manjši meri izvajajo organi Evropske unije - glede na sposobnost državnih uprav posamezne države. Slovenska podjetja že imajo nekaj izkušenj s pridobivanjem naročil iz teh virov, vendar to velja bolj za področje gradbenih del. Dokaj slabo pa slovensko gospodarstvo izrablja možnosti pridobivanja naročil storitev in dobave blaga.

Slovensko gospodarstvo ima predvsem v državah bivše Jugoslavije zagotovo boljše kon-

kurenčne prednosti kot drugi ponudniki, doslej pa smo te priložnosti bolj slabo izkoriščali. Zagotovo je tukaj največja ovira slabo povezovanje med podjetji. Naročila omenjenih virov so namreč večjih vrednosti, poleg

Vsi objavljeni razpisi prese-gajo vrednost 150.000 evrov, večina pa se jih giblje okrog 2 milijona evrov. V času pisanja tega članka so bili samo odprti javni razpisi za naročila storitev v okviru programa CARDS na

postopkih. V primeru naročila policijskih uniform bi morali združiti ponudnika obutve, različnih vrst oblek,... V primeru vzpostavljanja informacijskih sistemov v davčnih postopkih bi morali v ponudbi združiti tako davčne svetovalce kot tudi informatike in tako naprej.

Ko malce podrobneje spoznamo postopke, ugotovimo, da so veliko manj zapleteni kot naročila v slovenskem pravnem redu, po drugi strani pa se za naročila poteguje več ponudnikov, ki so sposobni opraviti vsebinsko širša naročila. Povezovanje med slovenskimi podjetji je zato na tem področju nujno, saj je poleg širine naročil pomembna tudi točnost dobav in kakovost, ki jo posamezna podjetja brez ustrezne medsebojne podpore ne morejo zagotoviti.

Poslovnih priložnosti za slovensko gospodarstvo na podro-

čju evropskih sredstev je torej veliko. Priložnosti so na področju direktnih finančnih spodbud, še bolj pa na področju javnih naročil. Pomembno je poznavanje virov financiranja in javnih naročil, še veliko bolj pa medsebojno povezovanje. V prihodnjih letih bo na področju evropskih sredstev bolj pomembna konkurenca iz drugih držav kot pa konkurenca med slovenskimi podjetji. Tuja podjetja so namreč že povezana za prevzemanje večjih naročil, medtem ko nam povezovanje povzroča več težav. V Sloveniji z veliko gotovostjo lahko trdimo, da bi lahko vzpostavili nekaj večjih konzorcijev, ki bi lažje prihajali do naročil prav zaradi poznavanja srednjeevropskih trgov. ■

Približevanje evropskemu povprečju

Slovenija naj bi z vlaganjem evropskih sredstev dosegla boljšo konkurenčnost gospodarstva, približala naj bi se evropskim standardom socialnega razvoja in izboljšala konkurenčnost podeželja ter kmetijstva. Približno 650 milijonov evrov, kolikor naj bi Slovenija dobila na podlagi Enotnega programskega dokumenta in Programa razvoja podeželja, je majhen delež naložb, ki se bodo zgodile v Sloveniji v prihodnjih treh letih.

tega gre za kompleksnejša naročila z več vsebinami, zato posamezna podjetja težje pridobijo naročila. V Evropi so se ravnaradi večjih in vsebinsko obsežnejših naročil dobro razvile povezave med podjetji v konzorcije. Nekaj evropskih konzorcijev tako obvladuje večino naročil v srednji in vzhodni Evropi kot tudi na tretjih trgih.

Viri informacij o možnostih javnih naročil

Ponudbe za spremljanje javnih razpisov na trgih, ki nas zanimajo, dobivamo skorajda dnevno, vendar se kot najboljši vir informacij o možnostih javnih naročil iz omenjenih virov kaže internetna stran Europa Aid: <http://www.europa.eu.int/comm/europeaid/cgi/frame12.pl>

Na omenjeni internetni strani lahko za finančne vire PHARE, ISPA, SAPARD, OBNOVA, CARDS, TACIS, MEDA, EAR spremljamo javna naročila gradbenih del, storitev in dobave blaga za vsak program in državo, ki nas posebej zanima. Poleg tega nam pregled javnih naročil omogoča tudi spremljanje najav razpisov, dostop do razpisne dokumentacije in informacij o že izvedenih naročilih.

področju Albanije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Srbije in Črne gore ter Makedonije "težki" 7,5 milijona evrov.

Naročila vsebinsko obsegajo od policijskih uniform do gradnje cest in vzpostavljanja informacijskih sistemov v davčnih

Enotni programski dokument

Enotni programski dokument Republike Slovenije vsebinsko sledi ciljem Strategije gospodarskega razvoja Slovenije in Državnega razvojnega programa. Upošteva tudi osnovne smernice Evropske komisije za aktualno programsko obdobje kohezijske politike.

Tako so za obdobje do leta 2006, ko bo Slovenija prvič upravičena do črpanja sredstev iz strukturnih skladov EU, v Enotnem programskem dokumentu in bolj podrobno v njegovem dopolnilu opredeljeni trije prednostni cilji in ukrepi, za katere bodo sredstva namenjena.

Strukturni sklad	Prioritetna naloga	Ukrepi	Finančna sredstva (v evrih)
Evropski sklad za regionalni razvoj	Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti	Pospeševanje razvoja inovativnega okolja	174.444.715
		Spodbujanje razvoja turističnih destinacij	34.464.044
		Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo	25.848.032
		Gospodarska infrastruktura in javne storitve	79.668.595
Evropski socialni sklad	Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje	Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela	96.899.124
		Pospeševanje socialnega okolja za podjetništvo	29.069.738
		Vseživljensko učenje	9.689.914
		Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	29.069.736
Evropski kmetijski usmerjalni in jamstveni sklad	Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva	Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov	49.512.906
		Naložbe v kmetijska gospodarstva	16.498.364
		Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu	14.141.456
		Investicije v gozdove	9.427.638
		Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov	4.713.818
		Posodobitev obstoječih plovil in mali priobalni ribolov	2.356.910
		Ribogojstvo, predelava in trženje	1.187.360
			1.187.360

Reforma kohezijske politike

EVROPSKO GOSPODARSTVO DO LETA 2010 NAJBOLJ KONKURENČNO?

Evropska komisija je 18. februarja 2004 sprejela tretje poročilo o gospodarski in socialni koheziji v Evropski uniji, v katerem predlaga reformo kohezijske politike razširjene unije za obdobje 2007-2013. Predlog o reformi je usklajen s Komisijinim predlogom z 10. februarja 2004 o proračunskih okvirih EU za isto obdobje, ki predvideva porabo 336 milijard evrov za kohezijsko politiko.

Simona Pilko, SGRZ

Poročilo predlaga konkretne ukrepe za porabo teh sredstev za zmanjšanje razvojnih razlik med državami članicami in regijami ter za spodbujanje trajnostnega razvoja. Komisija je ob predstavitvi predloga poudarila, da bo kohezijska politika po širitvi EU na deset manj razvitih držav še precej pomembnejša, kot je bila doslej. Če bodo vlade držav članic sprejele komisijin predlog, bodo v prihodnje za kohezijsko politiko namenile tretjino proračunskih sredstev EU.

Reformirana kohezijska politika, ki je bila v preteklosti namenjena predvsem izboljšanju infrastrukture manj razvitih regij, naj bi bila po komisijinem predlogu v prihodnje usmerjena predvsem v podporo Lizbonski strategiji, katere namen je evropsko gospodarstvo do leta 2010 narediti za najbolj konkurenčno v svetu.

Komisar za regionalno politiko Michel Barnier je ob predstavitvi predloga v Evropskem parlamentu dejal, da je bila evropska kohezijska politika najbolj uspešna v zadnjem desetletju, od srede devetdesetih let dalje, ko so se razlike v dohodkih in zaposlenosti med državami članicami bistveno zmanjšale.

Irska, še nedavno ena najrevnejših evropskih držav, se je v zadnjih letih s pomočjo kohezijske politike povzpela med

najbogatejše države na svetu. Napredovale so tudi ostale tri prejemnice kohezijske pomoči - Španija, Portugalska in Grčija, katerih rast BDP na prebivalca je bila v letih 1994-2001 za en odstotek višja od povprečja EU.

Deset novih držav članic EU bo močno povečalo pritisk na kohezijsko politiko EU, še večje pa bodo posledice predvidene vključitve Bolgarije in Romunije leta 2007. Kar 92 odstotkov prebivalcev desetih držav pristopnic namreč živi v regijah, katerih BDP na prebivalca je manjši od 75-odstotnega povprečja 25-članske razširjene unije. Regije pod to mejo so upravičene do kohezijske pomoči. Ob upoštevanju Bolgarije in Romunije se bo število prebivalstva EU, živečega v manj razvitih regijah kar podvojilo - s sedanjih 73 na 153 milijonov.

Komisija v poročilu navaja, da se bo število prebivalcev EU zaradi širitve povečalo za 20 odstotkov, toda njen BDP bo zrasel za komaj 5 odstotkov, kar pomeni splošno znižanje BDP unije za 12,5 odstotka. Unija bo zaradi tega še bolj drastično zaostala za ZDA in se še bolj oddaljila od cilja Lizbonske strategije, da se povzpne na prvo mesto v svetu.

Komisar Barnier je te podatke komentiral z besedami, da se bodo zaradi širitve EU bistveno povečale razlike med bogatimi in revnimi. Poudaril je, da bo pomoč najrevnejšim

Predlog Komisije o reformi kohezijske politike je razdeljen na štiri dele:

- **Kohezija, konkurenčnost, zaposlovanje in rast**
V tem poglavju komisija ugotavlja, da so se razlike v dohodkih in zaposlovanju med državami članicami EU v zadnjem desetletju zmanjšale. Toda še vedno obstajajo precejšnje razlike, ki jih je treba odpraviti z dolgoročnimi ukrepi.
- **Vpliv politike držav članic na kohezijsko politiko**
Javna poraba v državah članicah EU v povprečju znaša 47 odstotkov BDP, kar je izredno veliko v primerjavi s proračunsko porabo Unije, ki znaša malo več kot 1 odstotek BDP. EU namenja kohezijski politiki manj kot pol proračunskih sredstev, zato države članice nosijo večino odgovornosti za zagotavljanje osnovnih storitev in dohodkovne podpore. Ne glede na relativno skromnost sredstev pa kohezijska politika EU igra pomembno vlogo pri odpravljanju razlik v razvitosti evropskih regij, ker je dosledno usmerjena v vlaganja v manj razvita področja kontinenta.
- **Učinek evropske politike na kohezijo in konkurenčnost**
EU lahko z različnimi ukrepi - na področju okolja, notranjega trga, kmetijstva, konkurence in državne pomoči - bistveno poveča učinkovitost kohezijske politike, na primer z upoštevanjem ekonomskih, socialnih in regionalnih okoliščin. Poročilo kaže, da se to dogaja vse pogosteje. Nedavni primer take usmeritve sta denimo povečanje vloge razvoja podeželja v okviru skupne kmetijske politike EU in povečanje vloge storitev splošnega pomena v okviru omrežnih industrij.
- **Učinek in dodana vrednost strukturne politike**
Evropski programi strukturne in kohezijske pomoči so neposredno pripomogli k spodbujanju regionalne konvergenca in zaposlovanja. Na primer, ta politika v obdobju 2000-2006 v Španiji prispeva 3 odstotke kapitala, v Grčiji in na Portugalskem 9 odstotkov, na jugu Italije 7 odstotkov in v vzhodni Nemčiji 4 odstotke. Zaradi tega je prišlo do bistvenega napredka na določenih področjih, na primer pri razvoju transportne infrastrukture. Razvitost avtocestnega omrežja v najrevnejših državah članicah EU zdaj zahvaljujoč evropski kohezijski pomoči celo presega razvitost v ostalih delih Unije.

regijam glavna prioriteta naslednje generacije evropskih programov pomoči. Barnier je dodal, da je ne glede na to, da je večina najrevnejših regij v novih državah članicah, treba

še naprej pomagati tudi regijam v sedanjih državah članicah, ki še niso dohitele bogatejših regij, kot tudi številnim revnim urbanim in industrijskim regijam v zatonu ter regijam s

težkimi naravnimi pogoji, ki močno zavirajo gospodarski in družbeni napredek.

Sklepi in predlogi

Komisija predlaga novo strukturo kohezijske politike EU, ki naj bi bila v prihodnje organizirana na osnovi treh glavnih ciljev.

- Konvergenca: podpora rasti in ustvarjanju delovnih mest v najmanj razvitih državah članicah in regijah

kapitala.

Poleg tega bodo tiste države članice, katerih BDP na prebivalca je pod 90 odstotki povprečja razširjene EU, prejemale tudi pomoč iz kohezijskega sklada. Ta sklad bo še naprej financiral razvoj transportne infrastrukture in zaščito okolja.

- Regionalna konkurenčnost in zaposlovanje: spodbujanje sprememb

Drugi glavni namen kohezijske pomoči - poleg podpore

Koristne spletne povezave

- Tretje poročilo o gospodarski in socialni koheziji v EU: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm
- Spletna stran komisije o kohezijski politiki po širitvi EU: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/debate/forum_en.htm
- Analiza Evropske komisije o prihodnosti kohezijske politike EU: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/debate/document/kit1003_en.pdf
- Sporočilo Eurostata o regionalnem bruto domačem proizvodu na prebivalca v EU in državah pristopnicah v letu 2001: http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=STAT/04/21|0|RAPID&lg=en&display=
- Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004-2006: <http://www.gov.si/svrp/3str/1s-3-2.html>

Pomoč iz tega naslova strukturnih skladov naj bi bila namenjena predvsem tistim regijam, katerih BDP na prebivalca je pod 75 odstotki povprečnega BDP razširjene 25-članske unije. Poleg tega bi v določenem prehodnem obdobju pomoč iz tega naslova prejemale tudi tiste regije, katerih BDP na prebivalca je pod 75 odstotki povprečnega BDP sedanje 15-članske unije.

Finančna pomoč iz tega naslova bi bila namenjena predvsem posodabljanju in diverzifikaciji gospodarske strukture, razširitvi in izboljšanju osnovne infrastrukture, zaščiti okolja, povečanju administrativnega aparata, izboljšanju kakovosti ustanov na trgu delovne sile, v šolstvu in izobraževanju ter povečanju človeškega

najrevnejšim regijam - bodo regionalni in nacionalni programi.

Regionalni programi bodo namenjeni pripravi regij na gospodarske spremembe na industrijskih, mestnih in podeželskih območjih. Ta pomoč bo namenjena povečanju njihove konkurenčnosti in naložbeni privlačnosti.

Nacionalni programi bodo namenjeni pripravi ljudi na gospodarske spremembe. Pri zadevali si bodo za doseganje cilja Evropske strategije zaposlovanja, da se doseže polna zaposlenost, izboljša kakovost in storilnost na delu ter poveča vključenost v družbo.

- Evropsko teritorialno sodelovanje: spodbujanje harmoničnega in uravnoveženega razvoja EU

Tretje področje reformirane kohezijske politike bo gradilo na dosežkih programov INTERREG. Pomoč iz tega naslova bo namenjena čezmejnemu in mednarodnemu sodelovanju. Do nje bodo načeloma upravičene vse regije ob notranjih in zunanjih mejah EU ter evropska čezmorska ozemlja. Glavni namen tega sodelovanja bo iskanje skupnih rešitev za skupne probleme na obmejnih območjih. Ta pomoč bo spodbujala razvoj mestnih, podeželskih in obalnih območij, razvoj gospodarskega sodelovanja ter povezovanje med malimi in srednjimi podjetji.

Kohezijska sredstva za Slovenijo

Slovenija naj bi po okvirnih izračunih Poročila v obdobju 2007-2013 prejela 2,6 milijarde evrov. Vseh novih deset članic skupaj naj bi v tem obdobju prejelo 140,2 milijarde evrov ali 41,7 odstotka vseh sredstev, namenjenih kohezijski politiki. Sedanjih petnajst držav članic naj bi v letih 2007-2013 prejelo 173,8 milijarde evrov, kar je 51,7 odstotka vseh sredstev, namenjenih za kohezijsko politiko. Ostalih 6,6 odstotka naj bi odpadlo na Bolgarijo in Romunijo, ki naj bi leta 2007 postali članici EU.

Slovenija bi 2,6 milijarde evrov prejela samo v primeru, če bo v letih 2007-2013 še vedno pod 75 odstotki povprečnega BDP unije. Komisijino poročilo ne navaja, če bo Slovenija izpolnila ta pogoj.

Finančni viri

Komisija predlaga, da bi za kohezijsko politiko v letih 2007-2013 porabili 336,3 milijarde evrov, kar predstavlja 0,41 odstotka BDP razširjene EU.

Od tega bi za posamezne cilje porabili naslednje deleže sredstev:

Cilj 1 - konvergenca: 78 %

Cilj 2 - regionalna konkurenčnost in zaposlovanje: 18 %

Cilj 3 - evropska teritorialna kohezija: 4 %

Slovenija je zdaj v EU obravnavana kot ena regija, vendar se bo treba izboriti, da bi v prihodnjih letih dosegli delitev na dve ali tri regije, kar bo izboljšalo možnosti Slovenije za črpanje kohezijske pomoči.

Slovenija bo kot ena regija namreč kmalu prestopila prag 75 odstotkov BDP EU-15, saj je po zadnjih podatkih statističnega urada Eurostata v obdobju 1999-2001 znašal že 73,7 odstotka sedanjega povprečja. Ko bo Slovenija presegla 75-odstotni prag, ne bo več upravičena do sredstev iz novega Cilja 1 kohezijske pomoči, za katerega bo predvidoma namenjeno 4/5 vseh kohezijskih sredstev.

Slovenija bo v prvih treh letih članstva v EU, od 2004 do 2006, iz naslova kohezijske pomoči prejela približno 405 milijonov evrov pomoči.

Komisija bo konkretne podatke o predvideni dodelitvi kohezijske pomoči posameznim državam članicam in regijam predložila junija letos. Te predloge bodo nato obravnavale vlade držav članic EU v okviru pogajanj o proračunskih okvirih za obdobje 2007-2013, ki jih je komisija predlagala 10. februarja 2004. Dogovor o obeh predlogih je pričakovati do konca leta 2005, zato da bodo države članice leta 2006 imele dovolj časa za pripravo programov za črpanje proračunskih sredstev EU v letu 2007 in dalje.